

ILUMINAREA DANSULUI ÎN SCENĂ

LIGHTING THE DANCE ON THE STAGE

The first role of light is the possibility to see what happens on the stage. Then it helps the choreographer to fulfil his design of spectacular creation. The person responsible for lighting has to make great effort in order to use light correctly to the dancer's advantage so that the spectator should not notice it. The most important thing is the collaboration between the technical part and the artistic aspect of the performance. Each move, scenery, space, talk could be lighted in different ways depending on the sensitivity of the lightener and the agreement between the choreographer and lightener.

„Spectacolul este rodul muncii unui grup mare de oameni. De aceea, principalul scop al conducătorului acestui grup este de a-i pasiiona pe toți de ideea artistică, a impulsiona fantezia, căutările, a trezi inițiativa, deoarece succesul spectacolului este sărbătoarea fiecăruia, iar eșecul teatrului — eșecul personal“(1). Un regizor bun poate aprecia și dezvolta inițiativa celorlalți, poate sprijini și dezvolta fiecare idee vie și artistică.

Dansul reunește aproape toate artele. Fundalul acțiunii este creat de pictorii scenografi, iar lumina poate să joace un rol important prin culoarea sa, accentuând cromatica peisajelor, nuanțele costumelor. Așadar, anume lumina e primul element care creează senzația spațiului și poate deveni partener activ al dansatorului. Rolul luminii constă, în primul rând, în a oferi posibilitatea de a vedea ce se întâmplă pe platou și, în al doilea rând, în a ajuta îndeplinirea intențiilor coregrafului în creația spectaculară. Oricare ar fi mediul pe care îl căutăm, să nu uităm legea, conform căreia ochiul are nevoie de multă lumină ca să perceapă elementele subtile sau rapide. Misterul și poezia nu înseamnă neapărat semiumbre, redată mai ales prin acționarea proiectoarelor de urmărire. Unele fascicule de lumină, adesea, fiind prea puternice, îl pot orbi pe cel ce caută punctul de reper. E necesar a doza lumina iscusit. Unul din cele mai importante elemente pentru dansator este, desigur, terenul. Luministul trebuie să știe că iluminarea care v-a ascunde terenul poate crea imagini foarte frumoase pentru spectatori, dar este periculoasă pentru dansatori.

În schimb, lumina poate fi un partener dramatic activ, „amplificând emoționalul“ pentru un dansator. Ea îl face ca, prin culoare, să simtă mai profund bucuria sau tragismul rolului. În așa fel, Îl ajută enorm, fără să-l orbească. Proiectoarele pot servi drept punctele principale de reper, menținând echilibrul spațiilor luminoase și oferind libertate interpretului prin posibilitatea alegerii acestor repere.

Acordând multă atenție iluminării pozitive pentru dansator, putem să examinăm și alte funcții ale luminii pentru spectator. Lumina nu are menirea doar să prezinte, în ansamblu, spectacolul, să lumineze chipul dansatorului, ci și să-l scoată în relief, permițându-i spectatorului să vadă numai ceea ce vrea să arate coregraful. Vorba e despre modul în care creăm spațiul scenic, cu ce lumini îl învăluim pe dansator sau cum extindem lumina pe întreg platoul. De exemplu, cinci dansatori dansează fiecare cu câte un scaun, neavând nici un contact unul cu celălalt. Este necesar să fie create cinci zone concentrate, pe fiecare scaun, cu lumini care vin de sus, ca să amplificăm izolarea unuia de altul. Dar și să plasăm altă lumină, venind încet, în planul doi, ca să-i lege într-un întreg, pentru ca spectatorii să perceapă mai bine contextul acțiunii.

Spațiul scenic va fi diferit în funcție de iluminare. El poate să distingă segmentele în care se produce jocul scenelor colorate. Acestea pot marca un palat sau o pădure, spații cu totul abstracte pe fundalul draperiilor negre, de catifea sau un tablou gigantic care este luminat de proiectoare într-un albastru-azuriu, sau roșu aprins, sau în mai multe culori. Acest spațiu arată altfel, dacă pantalonii sunt luminați sau nu. Aici apare dificultatea în ce privește reglarea iluminării, pentru a nu apărea lumină parazitară pe pantalonii din scenă, iluminând toată suprafața folosită de dansatori. În funcție de direcția din care va veni lumina, de intensitatea ei, de cromatica razelor, spațiul va părea, mai mult sau mai puțin vast, mai mult sau mai puțin fantastic, permițând o mai mare libertate a imaginației spectatorilor.

A doua sarcină a luminii va consta în crearea atmosferei. În conformitate cu stilul baletului, accentul va fi plasat pe partea psihologică sau pe crearea mediului real. Eclerajul scenic modelează spațiul, imitând lumina de zi în pădure, într-o râpă, în piața orașului sau pe maidanul satului, pe malul lacului sau în sala mare a castelului împărătesc, locuri alese de dramaturg, cu un interior și o unghiulație mai mult sau mai puțin corectate de fantezia și inspirația scenografului.

Dar rolul cel mai complicat pentru lumină, și mai puțin observabil, este acel de a evidenția toate elementele scenice necesare, dar în primul

rând dansatorul. El este acela pentru care vine spectatorul.

Proiectoarele plasate jos, la podea, creează spectatorilor senzația că dansatorul sare mai sus și mai grațios. Aceasta este o impresie pur vizuală. Alte unghiuri de iluminare vor spori frumusețea dansului. Jocul umbrelor și al luminii, rapiditatea mișcării luminilor sporesc profunzimea spațiului scenic, sculpturalitatea, monumentalitatea figurii dansatorului. În schimb, lumina *en-face*, care estompează relieful mușchilor, are efectul turtirii imaginii scenice. A lumina un dans, uneori, e mai complicat decât o scenă de teatru dramatic.

Poate să pară dificilă utilizarea corectă a luminii în avantajul dansatorului, căci va cere eforturi mari de la luminist, fără ca spectatorul să observe acest lucru. Ceea ce e cu adevărat important, este colaborarea dintre luminist și dansatori. Prin ea se realizează legătura dintre partea tehnică și aspectul artistic al reprezentației. Fiecare mișcare, fiecare decorație, fiecare spațiu, fiecare comunicare pot fi iluminate în moduri diferite, în funcție de sensibilitatea luministului și de consensul dintre coregraf și luminist. Colaborarea acestora asigură cea mai bună iluminare pentru fiecare moment al dansului.

Dansul clasic, dansul modern, dansul folcloric, în fiecare spectacol va cere de la luminist ceea ce îl va face mai pregnant, mai expresiv. Baletul clasic, romantic sau neoclasic necesită să fie înțeles specificul fiecărui gen de balet, pentru a ști cum lumina poate accentua imaginea, contribuind mai bine la realizarea spectacolului.

Odată cu apariția în palatul Regelui-Soare al Franței, dansul clasic se afirmă ca o artă aparte, unde forma exterioară a gestului are o mai mare importanță decât simțurile sau frământarea lăuntrică. Totul este orientat la plăcerea ochilor, mizându-se pe virtuozitate și pe tehnica executării.

Baletul romantic abundă de momente ale confruntării și este bazat pe istorie, pe dezvoltarea sensibilității. Trebuie adăugată la acestea inventarea *movitecurilor*, care asigură mai multă lejeritate mișcărilor balerinei. Astfel că prima-balerină va zbura sus, deasupra scenei. Această iluzie a imponderabilității, lumina o poate amplifica sau anula complet. Pentru balet, luministul trebuie să-și ajusteze în așa mod proiectoarele, ca spectatorul să poată savura frumusețea și măiestria tehnică, care mai apoi să devină poezie pură. Așadar, permanent este nevoie de multă lumină, ca să apreciezi subtilitatea elementului sau a trecerii rapide. Lumina nu este de dorit să sufere modificări mari, ca să nu stingherească. O lumină generală albă, mai mult sau mai puțin caldă, e utilizată în

funcție de culoarea costumelor. Nu va fi de prisos suplimentarea tuturor aparatelor care emană lumină albă cu câteva proiectoare, filtre în albastru — dacă costumele includ culori albastre, în galben sau roz — dacă au culori calde — pentru a da strălucire acestor costume.

În așa fel, lumina generală, în cazul baletului, va asigura virtuozitatea tehnică și plăcerea ochilor. Dacă baletul „demonstrează“ un moment istoric, rolul luminii se amplifică. La primul rol al luminii (frumosul formal), se adaugă reproducerea luminii zilei: dimineața, miezul zilei și seara, iarna sau vara, partea interioară a căsuței sau partea interioară a palatului, piața, satul etc. Într-un exemplu — lumina care inundă partea interioară a casei, la început, ziua, pătrunde prin fereastră, dar când toți adorm, lumina vine de la focul căminului, în alt exemplu — e cu totul și cu totul altă lumină la palat, la o ceremonie de căsătorie, rolul ei fiind nu numai de a reda sentimentul de bucurie și sclipirea pietrelor scumpe, ci și de a elogia imaginea dansatorilor.

În majoritatea baletelor clasice, se petrec schimbări ale locului de acțiune. Astfel, dacă locul acțiunii primului act este piața orașului sau maidanul satului la o sărbătoare țărănească, al doilea act este mai surprinzător — noi pătrundem în împărăția gândurilor (visurilor), cu tainele și magiile lor. Lumina, în asemenea caz, sporește această atmosferă specifică, plină de mister.

Măiestria luministului constă în menținerea echilibrului dintre lumina zilei și o cantitate mai importantă de lumină, ca să poată fi evidențiată mișcarea dansatorilor. În cazul dansului modern, accentul se pune pe expresivitatea corpului. Lumina nu va fi aici reală, ci va specifica doar unele elemente convenționale, de exemplu, individualizarea psihologică a personajelor, când fiecare dansator este separat, vizual, de alții cu ajutorul luminii verticale. Folosirea culorilor vii (verzi, roșii și galbene) completează acțiunea psihologică, care se răsfrânge asupra dansatorului și spectatorului.

Funcția expresivă a luminii constă în crearea imaginilor frumoase. Când accentul spectacolului e pus foarte clar pe aspectul psihologic, rolul luminii devine primordial și toate resursele tehnice vor fi folosite cu discreție pentru a focaliza efectul expresiv. Aici, nu trebuie să uităm că lumina creează spațiul.

Baletul contemporan întrunește epoca și locul acțiunii, muzica, coregrafia, arhitectura corpurilor, în prezentarea grafică sau în spațiul creat de artiștii de mare valoare. Lumina va face posibilă trecerea în spațiu, care îl va lega de timp, creând un întreg.

Iluminarea dansului cere mai multă motivare în coregrafie, mai mult aspect dramatic, lucrul atent asupra energiei jocului coregrafic, mișcărilor simple și abstracte.

În raport cu acest joc al dansatorilor, lumina face un joc al său. Ea emană, de asemenea, energia, direcția, coloristica, rapiditatea sa, care corespunde mișcărilor dansatorului. În același mod în care ne sugerează alternanța zilei și nopții, simțul timpului și anotimpului, lumina poate să ne sugereze emoțiile spațiului. Cuprins de multă lumină, locul va părea mai vast. Spațiul iluminat de proiectoare în culori albastre-pal va părea de gheață, în timp ce ar putea părea confortabil, chiar cald, fiind iluminat în culori roze-pal. Rezultatele luminii nepalpabile și lente sau rapide și foarte vizibile se întrunesc în montarea baletului.

În fond, putem remarca două metode tehnice contradictorii. Prima constă în evidențierea dansatorului, a-l face „să sclipască“. Ori-cum ar fi el: clasic sau modern, mare sau mic, frumos sau urât, ea îl plasează în centrul lumii. A doua metodă tehnică — mai mult ca modă — constă în crearea unei atmosfere speciale în scenă, unde se întâmplă ceva important. Aceste fluxuri sau aceste proiectoare adăugătoare sunt necesare, pentru ca ambianța unică să nu pară plată și lipsită de expresivitate. Această tehnică, mai discretă și mai complicată, dă rezultate interesante.

Dacă decorul lipsește, lumina însăși poate deveni scenografică. Dacă terenul este iluminat într-un albastru-închis, de exemplu, iar dansatorii sunt iluminați în roz-pal sau în galben cald, vom avea senzația că se mișcă printr-un spațiu ciudat, magic. Aceasta e posibil numai datorită utilizării diferitelor fluxuri ale luminii, îndreptate asupra scenei și dansatorilor. În funcție de ambianța baletului, de personalitatea luministului și de cea a dansatorului, fiecare spațiu, fiecare gest poate fi accentuat în mai multe moduri.

Lumina devine astfel un partener real al dansatorului. Patru elemente ale iluminării mediului scenic sunt identice cu caracteristicile gesturilor dansatorului: lumina — direcția, intensitatea, culoarea și mișcarea; dansatorul — direcția deplasării, energia, intenția și viteza.

În încheiere, e de la sine înțeles că prima preocupare a luministului e să conștientizeze care sunt scopurile și procedeele coregrafului, pentru a le sublinia și accentua. Precum dansatorul trebuie să știe cum funcționează mușchii săi, așa și luministul trebuie să cunoască tehnologia de bază a iluminatului și să o pună în serviciului coregrafului și dansatorului.

Referință:

1. Шверубович В. Ключ к оформлению спектакля // Режиссер и оформление спектакля. — Москва, 1955. — С. 7.

Recenzent: Z. Guțu, dr., conf. univ.